

РОЛЬ СІМ'Ї У МОТИВАЦІЇ ДИТИНИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ДО ВИВЧЕННЯ ГЕОГРАФІЇ

Ірина Матвійчук

аспірантка кафедри спеціальної та інклюзивної освіти,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,

E-mail: bezuglaira04@gmail.com

Публікація описує результати проведеного анкетування батьків, які виховують дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, щодо їх участі в освітньому процесі в умовах спеціального закладу та розуміння своєї ролі у вивченні географії.

Ключові слова: сім'я, географія, учні з інтелектуальними порушеннями, географія, анкетування.

Сім'я є одним із найголовніших соціальних інститутів, який дає приклад для наслідування соціальних норм та правил. Крім того, мікроклімат у сім'ї, спосіб життя її членів формує майбутній світогляд дитини. Важливим стає формування соціально правильних звичок та унаслідувань для учнів, які мають інтелектуальні порушення (далі – учні з ІІ). Адже самостійно зроби ти умовисновок, що «добре», а що «погано» така дитина не може. В освітньому процесі батьки також відіграють одну з ключових ролей, тому результативність навчання дитини з ІІ буде залежати тільки від командної взаємодії фахівців та батьків. Чим глибші знання, власне, самих батьків про особливості організації процесу навчання, тим успішніші результати будуть мати їхні діти. До прикладу можна навести уроки географії, адже географічні знання набувають не лише освітнього значення, а й соціального. Тому обов'язок сім'ї на щоденних прикладах мотивувати дітей до її вивчення.

У загальній психолого-педагогічній літературі питання ролі сім'ї в освітньому процесі вивчалися Л. Загик, В. Івановою, В. Котирло, А. Кузьминським, В. Омелянком, М. Фіцулою та ін. У спеціальній педагогіці цьому присвячені праці В. Бондаря, Л. Вавіної, А. Висоцької, Т. Дегтяренко, В. Засенка, Т. Ілляшенко, С. Коноплястої, С. Миронової, Ю. Рібцун, О. Чеботарьової, А. Шевцова, Д. Шульженко та ін.

Метою статті є опис результатів дослідження щодо розуміння батьками своєї ролі у навчанні географії учнів з інтелектуальними порушеннями.

У своїх дослідженнях С. Миронова вказувала на те, що у практиці спеціальної освіти недостатня увага приділяється залученню батьків до освітнього процесу учнів з ІІ; форми взаємодії є одноманітними, застарілими; батьки мало проявляють ініціативи та бажанню співпрацювати з навчальними закладами [2].

В свою чергу С. Гаяш встановила, що тільки тоді, коли сім'я виступає, як рівноправний партнер у вирішенні проблем у навчанні та вихованні, освіта може гарантувати надання стандартного мінімуму послуг, гармонізації відносин дитини з суспільством, її адаптацію та інтеграцію в суспільство, формування готовності до самостійного життя [1].

З метою вивчення впливу батьків на пізнавальний розвиток учнів, роль сім'ї у мотивації дитини до вивчення географії у школі, нами було розроблено анкету. Ми запропонували батькам пройти анонімне анкетування. До анкетування було залучено 28 батьків, які виховують дітей з ІІ, та, які навчаються у спеціальних закладах.

Наведемо приклади запитань, які були представлені в анкеті:

Анкета для батьків

1. Чи задоволені ви організацією освітнього процесу (навчання) та наданням корекційно-розвиткових послуг у школі, де навчається ваша дитина? Якщо «ні», то зазначте причину.

2. Як часто ви спілкуєтесь з педагогами (класним керівником, вчителями-предметниками тощо)?
3. Чи надають педагоги допомогу (консультацію) про особливості навчання вашої дитини?
4. Які предмети найбільше подобаються вашій дитині? Перерахуйте їх.
5. Чи приділяєте ви увагу виконанням домашніх завдань (у вихідні дні)?
6. Чи ділиться ваша дитина враженнями від навчання, однокласників, вчителів? Як часто?
7. Чи використовуєте ви вдома разом із дитиною її набуті знання, навички, вчасності знання з географії? Конкретизуйте як саме?
8. Чи виникають у вас з дитиною бесіди на географічну тематику? (наприклад географічне положення, де розташована ваша домівка/село/місто; мрії про подорожі; прокладання маршруту подорожі тощо). Які саме? Наведіть приклад.
9. На вашу думку географічні знання важливі у майбутньому вашої дитини? Чому?

Батьки давали відповіді на запитання відкритого та напіввідкритого типу анонімної анкети.

71,4 % опитаних задоволені організацією освітнього процесу (навчання) та наданням корекційно-розвиткових послуг у школі, де навчається їх дитина. 17,9% відповіли «ні», решта – 10,7 % обрали варіант «важко відповісти». Аналіз відповідей вказує на те, що здебільшого батьки свідомо обрали заклад, задоволені організацією освітнього процесу в цілому. Ті батьки, які обрали пункти «ні» або «важко відповісти» не змогли вказати причину через, що їм не подобається. Тому, можемо вважати такі відповіді суб'єктивною думкою, не обумовленою об'єктивними причинами.

На запитання про частоту спілкування з педагогами закладу більшість батьків, а це 53,5 % вказали, що спілкуються «коли виникає потреба». 21,4 % респондентів обрали варіант відповіді «на батьківських зборах». 25,1 % опитаних обрали «рідко». Отже, можемо зробити висновок, що комунікація між батьками та педагогами знаходиться на задовільному рівні. 46,5 % вказує на те, що взаємодія відбувається на батьківських зборах, які проводяться вкрай рідко, а останні роки через пандемію, то формат може бути змінений, а можуть бути відсутні або ж комунікації немає взагалі.

Одне із запитань стосувалось надання батькам консультативної допомоги від педагогів про особливості навчання дитини. На що 60,7 % різко відповіли «що така допомога їм не потрібна». 32,1 % сказали, що потребують консультацій, 7,2 % - «ні». Спостерігається різкий супротив батьків на спроби пояснити труднощі дитини в опануванні того чи іншого предмету. Для них є неприйнятною консультація навіть методичного характеру, особливо, якщо педагог за віком молодший за них.

Цікавими виявились відповіді на запитання про улюблені предмети їхньої дитини у школі. 39,3 % респондентів обрали варіант «усі», але спроб перелічити усі предмети, які їхня дитина любить, не було. 35,7 % обрали варіант «важко відповісти», 3,6 % – «улюблених немає», а 21,4 % опитаних – «інший варіант» і у стрічці прописали: малювання, музика. Аналіз відповідей дозволяє зробити висновок, що більшість батьків не знають, які предмети подобаються їхнім дітям. Коли вони обирали варіант «усі», то не змогли це конкретизувати.

Було запропоноване запитання про допомогу дитині у підготовці домашніх завдань. Батьки по-різному на нього давали відповіді, зокрема: «ні, бо моя дитина самостійна» (35,7 % респондентів), «так» (32,1 % опитаних), «все залежить від мого вільного часу» (21,4 %), а також 10,8 % відповіли «інша відповідь», де вказали, що їхня дитина проживає у вихідні у пансіоні закладу, тому домашні завдання вона виконує там.

У відкритому запитанні, де потрібно було записати про те, чи ділиться дитина враженнями від школи, друзів тощо, одержали такі відповіді: «Розкажує про вчителів, кого

любить, а кого ні», «Здебільшого розказує про друзів», «Нічим не ділиться», «Ми мало розмовляємо, бо на вихідних я працюю», «Навчання їй подобається», «Не хоче їхати додому на вихідні дні, бо у школі багато друзів», «Любить школу, свого класного керівника» та ін. 28,6 % респондентівне надали відповідей, що може свідчити про недостатній контакт з дитиною, незацікавленість до її внутрішнього стану тощо.

А ось напрямі запитання, пов'язані із використанням в домашніх умовах набутих знань, вмінь з географії, одержали лише 2 відповіді: «так» та «ні». Серед них «так» у 57,1 % та «ні» у 42,9 %. Жоден, хто вибрав варіант «так» не зміг навести конкретних фактів, як зможуть дітям знадобитися ці знання в домашніх умовах. Тобто, можна говорити про неправдивість відповідей чи нерозуміння змісту самого запитання.

У запитанні відкритого характеру про бесіди з дитиною на географічну тематику 60,7 % респондентів не вказали нічого. 39,3 % вказали приблизно ті самі відповіді, що були надані у зразку: «Любимо подорожувати», «Складаємо маршрут, коли їдемо додому», «Граємо у гру «крокодил» називаємо міста України». Такий високий відсоток відсутності відповідей вказує не те, що власне у самих батьків низький рівень географічних знань.

Останнє запитання у анкеті, знову було відкритого характеру – потрібно було вказати, чи важливими є географічні знання у майбутньому житті дитини і чому. 46,4 % батьків відповідали короткими фразами: «Так», «Важливі», «Думаю що так», «Не знаю», «Мені важко відповісти», чим проявили байдужість або неможливість сформулювати свою думку. 10,7 % взагалі відмовились відповідати, здавши при цьому порожній аркуш. Але з-поміж них 42,9 % все-таки змогли дати більш-менш обґрунтовані відповіді: «Щоб продовжити навчання в училищі», «Вони йому не будуть потрібні», «Щоб орієнтуватися у місцевості», «Для подорожей», «Для здобуття професії», «Для самостійного життя» тощо.

Отже, аналіз результатів анкетування батьків учнів з ІІІ, дозволяє зробити такі висновки:

- більшість батьків недостатньо цікавляться навчанням дитини у закладі;
- відкриті, довірливі стосунки наявні у небагатьох сім'ях;
- батьки рідко йдуть на контакт з педагогами, відхиляють спроби надання консультативної допомоги;
- батьки не розуміють значення набуття їхніми дітьми географічних знань та умінь;
- наявний недостатній обсяг знань у батьків про важливість корекційно-розвиткового впливу на пізнавальну діяльність дитини, особливо щодо підвищення розумових операцій засобами географічної освіти.

Стаття не претендує на повне висвітлення проблеми залучення сім'ї до освітнього процесу з метою мотивації дитини з ІІІ до навчання географії, а лише частково описує її. Подальшу перспективу дослідження будемо вбачити у розробці форм та методів співпраці з батьками щодо підвищення рівня навчання географії.

Список використаних джерел:

1. Гаяш О. В. Співпраця закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах реалізації ідей інклюзії. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Сер. 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія.* 2019. Вип. 38. С. 60–66. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/38856/1/Гаяш%20Співпраця%20закладу%20освіти%20з%20батьками%20дітей%20з%20ООП.pdf> (дата звернення: 14.09.2022).
2. Миронова С. П. Робота фахівців з сім'ями, які виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*: зб. наукових праць. 2017. Вип. 9. С. 100–105.

3. Сім'я і дитина в умовах інклюзивної освіти : навч.-метод. посіб. / Шевцов А. Г., Романенко О. В., Ханзерук Л. О., Чеботарьова О. В. ; за заг. ред. А. Г. Шевцова. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 112 с.
4. Миронова С. П. Роль сім'ї у статево-рольовому вихованні дитини з психофізичними вадами. *Рання комплексна діагностика і реабілітація дітей з сенсорними порушеннями: реалії та перспективи* : Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю. Статті та лекції. Львів : Український бестселер, 2010. С. 175–180.